

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ—15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1927

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 44
ΑΘΗΝΑΙ

τόν βλέπομε εμπρός μας, είναι ζωντανός, τὸν νοιώθουμε ἐνδιαφερόμαστε γι' αὐτόν. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ.

Φαντάζεστε λοιπὸν μὲ τί ἐλπίδες ἐπῆρα στὰ χέρια μου τὸ «*Βυζαντινὸν Παραμῦθον*». Ἐδῶ ἡ ἀπλὴ ἐκλαϊκευσιὶς ὑποσχόταν νὰ ὑψωθῇ σὲ λογοτεχνία. Λέγω ἀπερίφραστα ὅτι ὁ κ. Κουκουλῆς ἀπέτυχε, ὅτι δὲν ἔκαμε τὸ ὀραϊὸ βιβλίον ποὺ μπορούσε νὰ κάμῃ καὶ ποὺ περιμέναμε. Φαίνεται ὅτι ὁ ἔξοχος ἐκλαϊκευτής, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μέτριος λογοτέχνης. Τί τοῦ ἦρθε τοῦ εὐλογημένου νὰ διαλέξῃ τὴ φорма τοῦ παραμυθιοῦ; τὸ παραμῦθον ἔχει τὴ δική του φρασεολογία, ὅλη τὴ φρεσκάδα τοῦ ζωντανοῦ λόγου ἢ γιὰ Ἀγάθη του μιλά σὰν βιβλίον ἢ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, φαίνεται πὼς μιλάει ἢ γιὰ Ἀγάθη, μὰ μιλάει πάντα ὁ κ. Κουκουλῆς καὶ μάλιστα ὄχι ὁ χαριτωμένος τῆς κουβέντας, ἀλλὰ ὁ γραφιάς, τῆς πέννας. Ἔτσι ὁ κ. Κουκουλῆς χωρὶς νὰ πάρῃ τίποτε ἀπὸ τὴ γριὰ Ἀγάθη, τῆς ἔδωκε ὅλο τὸ εἶναι του, τὴ σοφία του, τὴν ἔκαμε Βυζαντινολόγαν, τὴν ἔκαμε νὰ λαχταρᾷ γιὰ τίς γραφικὰς λεπτομέρειες τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων, τὴν ἔκαμε νὰ μιλά στὸν πληθυντικὸν («*Εὐλογεῖτε, ἅγιε ἠγουμένα, καθήσατε*») τὴν ἔκαμε νὰ παίξῃ στὰ δάχτυλα τὴν ἐθιμοτυξίαν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, καὶ τὴ γεωγραφίαν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, τὴν ἔκαμε μυθολόγαν «*ἄλλοτε, πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων, γράμματα λυγρὰ καθ' ἑαυτοῦ ἔφερε πρὸς τὸν Πρωτόν ὁ Βαλλερεφόνης καὶ τώρα κτλ.*» σελ. 46), τὴν ἔκαμε νὰ γνωρίζῃ τὴ στρατιωτικὴ φιλολογία «*ὁ βασιλεὺς τελειώσας τὴν ἀνάγνωσιν στρατιωτικοῦ βιβλίου «περὶ παραδρομῆς πολέμου».* Ἡ διήγησις, μὲ τίς λεπτομέρειες τῶν σπιτικῶν ἐπίπλων, τῶν μερῶν τοῦ καραβιοῦ, τῶν ὄπλων, τῶν τρόπων τοῦ κυνηγιοῦ, λεπτομέρειες σοφῆς καὶ ἀξιοθαύμαστες, μὰ ποὺ δὲν ἔχουν τὸν τόπο τους σ' ἓνα παραμῦθον, προχωρεῖ νωθρὰ, δυσκίνητα, σὰν ἓνα νερὸ ποταμιοῦ παραφορτωμένο μὲ τὰ ξερριζωμένα πράγματα ποὺ κατεβάζει.

Καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων; αὐτὴ δὲ λείπει ὀλότελα, τρία βασικά γεγονότα, τὸ νὰ πάρῃ ὁ βασιλιάς τὸ παιδί τοῦ ἀστρολόγου στὸ παλάτι, τὸ νὰ τὸ στείλῃ ἕστερα τὸ παλληκάρι ἀπὸ τὸ στρατόπεδο στὴν πόλιν γιὰ νὰ τὸ σκοτώσουν γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴν κόρη του, τὸ νὰ πάρῃ ἡ βασιλοπούλα ἀπὸ τὴν τσέπη ἐνὸς ἀγνώστου ποὺ κοιμώταν, ἃς ἦταν καὶ ὀραϊός, τὸ αὐτοκρατορικὸ πιττάκιον, νὰ τὸ ἀνοίξῃ, νὰ τὸ διαβάσῃ, νὰ τὸ πλαστογραφήσῃ καὶ ἀντιδιαταγῇ τοῦ θανάτου νὰ βάλῃ ἄλλην στὴν τσέπη τοῦ νέου μὲ τὸν ἀτέλειωτο ὕπνον, νὰ τοῦ δώσῃ γυναῖκα τὴ βασιλοπούλα, τὰ τρία αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ οὔτε ψυχολογικὰ τὰ δικαιολογεῖ ὁ συγγραφεὺς, μὰ οὔτε τὰ ἐκμεταλλεύεται. Ἀφοῦ τὸ παιδί ἦρθε στὸ παλάτι καὶ ἀφοῦ πάντα «*ἐδούλευε ἢ μοῖρα*» γιὰ νὰ μὴν ἔρθουν σ' ἐπαφὴ τὰ δύο παιδιά, καὶ σὲ μιὰ δραματικὴ περιπέτεια ὁ νέος νὰ σώσῃ τὴ ζωὴ τῆς βασιλοπούλας ἀπὸ μεγάλο κίνδυνον, κινδυνεύοντας ὁ ἴδιος, ὥστε στὴν ψυχὴ τοῦ κοριτσιοῦ, νὰ γεννηθῇ εὐγνωμοσύνη ἐνωμένη μὲ θαυμασμό, ποὺ εἶναι ὁ πρόλογος τῆς ἀγάπης, ἂν τὸ μάθαινε αὐτὸ ὁ πατέρας καὶ ἀπαγόρευε σκληρῶς κάθε συνάντησιν τῶν δύο νέων, τοῦτο θάναβε πῶς πολὺ τὴν ἀγάπην τῆς βασιλο-

πούλας, ἔτσι τ' ἀνοιγμα τοῦ πιττακίου καὶ ἡ ἀντικατάστασίς του δὲ θὰ φαινόταν ξεκάθαρως, αὐθαίρετο, ἀπίστευτο, ἀλλὰ φυσικὸ, λογικὸ, ἀπαραιτήτο, καὶ τὸ φανταστικὸ, καὶ τὸ ὑπερφυσικὸ ἔχει τὴ λογικὴ του.

Στὸ Μουσεῖο τῆς ἐθνολογικῆς ἐταιρείας, μέσα σὲ γιάλινες προθήκες, εἶναι κάτι φιγούρες μὲ φορέματα ἀντρείκια ἢ γυναίκεια, ἠπειρωτικά, σπειρωτικά, κυπριώτικα, χιώτικα κτλ. Τὰ ζωνάρια τὰ τσεμπέρια, ὅλα εἶναι στὴ θέση τους, πιστά, ἀπαράλλαχτα ἀληθινὰ, μὰ ἂν σιμώσης, βλέπεις πὼς τὸ στόμα δὲν ἀναπνέει, τὰ μάτια δὲν παίζουν, ἀκοῦς πὼς ἡ καρδιὰ δὲ χτυπᾷ. Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ Βυζαντινὸν παραμῦθον. Τὰ *μενσάλια*, τὰ *καυκία*, τὰ *ἐμποτόπουλα*, τὰ *καρίσκια*, τὰ *σκουτέλια*, ἢ *μουχρούτα*, ὅλα εἶναι ἀληθινὰ μὲ τὸ τοπικὸ τους χρῶμα, μὴ ποῖ νὰ εἰκονίζον τὸ βυζαντινὸν βίον, μὰ λείπει ἀποκάτω τους τὸ χτύπημα τῆς καρδιᾶς, λείπει ἡ ζωὴ, ἡ βυζαντινὴ ζωὴ, ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ.

A. Π. Κ.

Ὀδγὸν Φωσκόλου : «*Οἱ Χάριτες*», μετάφρασις (μὲ εἰσαγωγή καὶ σχόλια) Μαριέττας Μινώτου.

Δὲν εἶναι ὅσο θὰ ἔπρεπε γνωστὸς στὴν Ἑλλάδα—ἐξαιρῶ τὴν Ἑπτάνησον φυσικὰ—ὁ Φώσκολος, ὁ ποιητὴς ποὺ τίς μέρες τοῦτες γιορτάζεται ἢ ἑκατονταετηρίδα του.

Τὸ ποιητικὸν του ἔργον δὲν εἶναι ὅλο μεταφρασμένο. Τὸ μυθιστόρημά του ὁ «*Γάκιος Ὀρτις*» ἔχει μεταφρασθεῖ οἰκτρὰ, σὲ μιὰν ἄθλια καθαρῆν, καὶ ἴσως ὄχι ὀλόκληρον, καὶ ἀπ' τίς μελέτες του τίς ἱστορικοφιλολογικὰς ἀμφιβάλλων ἂν θὰ ἔχουν μεταφραστεῖ—δὲν ἔχω ὑπ' ὄψην μου τὰ ἑπτάνησιακὰ περιοδικὰ—σπουδαῖα πράγματα.

Καὶ ὅμως ἂν ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ἐπειδὴ τοῦλάχιστον ἦταν μισορωμηῶς, ἀπὸ μητέρα ἑλληνίδα Ζακυνθινὴ, ἔπρεπε νὰ τὸν γνωρίζουμε πολὺ καλλίτερα. Ἡ κυρία Μαριέττα Μινώτου, ἡ γνωστὴ Ζακυνθία λογιὰ, ἐργάζεται ἀπὸ καιρὸ τώρα, γιὰ νὰ μεταφέρει στὴ γλώσσῃ μας τὸ ἔργον τοῦ φημισμένου τῆς συμπατριώτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς «*Χάριτες*» ποὺ τυπώθηκαν κίολα, ἔγραψε καὶ ἔχει ἔτοιμες γιὰ τύπωμα, καμιά δεκαριά μελέτες, κριτικὰς, ἱστορικὰς, σχετικὰς μὲ τὸν ξακουστὸ ἱταλοἑλληνα ποιητὴ. Ὅταν τυπωθῶν, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ γνωρισθεῖ καλλίτερα στὴν Ἑλλάδα ὁ Φώσκολος.

Ἡ ἔκδοσις τῶν «*Χαρίτων*» τῆς κας Μινώτου περιλαμβάνει ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἀποσπάσματα τοῦ μισοτελειωμένου μακρόπνοου αὐτοῦ ἐπικολυρικῶν ποιήματος, τὴν «*διατριβὴν τοῦ πέπλου τῶν Χαρίτων*», τὴν «*ποιητικὴν αἰτία ἢ ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ὕμνου*» καὶ τὰ «*περιεχόμενα τῶν τριῶν ὕμνων*». Συνοδεύεται ἀκόμη ἀπὸ ἓναν πρόλογον τῆς κας Μινώτου καὶ ἀπὸ ἄφθονα σχόλια, ἱστορικὰ, φιλολογικὰ καὶ μυθολογικὰ.

Δὲν εἶναι γνωστὸ οὔτε πότε ἄρχισε οὔτε πότε ἔπαυε ἀκριβῶς νὰ δουλεύει τὸ ποίημά του, ὁ Φώσκολος. Ἀπὸ διάφορα δοκουμενὰ εἰκάζεται μόνον ὅτι τὸ ἄρχισε τὸ 1803 καὶ ἔπαυε ν' ἀσχολῆται μ' αὐτό,—οἱ ἀντίξοες περιστάσεις τοῦ βίου του τὸν ἀνάγκασαν—τὸ 1827. Μέσα σὲ μιὰ ὀλόκληρον

εικοσιπενταετία δηλαδή, δὲν κατώρθωσε νὰ γράψῃ, ὅσο μεγάλο καὶ τέλειο καὶ ἂν τ' ὄνειρευόταν ἓνα ποίημα! Αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονός θὰ ἔφτανε νὰ μᾶς πείσει πόσο τρικυμισμένη ὑπῆρξε ἡ ζωὴ τοῦ Φώσκολου, γιατί δὲν φαίνεται, (ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ Σολωμὸ π. χ.) νὰ ὀφείλεται σὲ ἄλλους λόγους—τὸ μὴ τελείωμα τῶν «Χαρίτων».

Ὅχι μισοτελειωμένες ἀπλῶς, ἀλλ' οὔτε σὲ θέσῃ καὶ νὰ δημοσιευτοῦν, ἀπῆλθε τις «Χάριτες» ὁ Φώσκολος. Ἦσαν ἓνα πλήθος ἀποσπάσματα στιχουργημένα καὶ ἀστιχουργητά, μὲ σημειώσεις καὶ παραπομπές, ἀλλὰ «τέλεια, ἀρμονικά, ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τέχνης» καὶ ἄλλα, σκόρπια ἀσύνδετα, ἀδιάβαστα. Καὶ ὅμως τὰ «ἀδιάβαστα καὶ σὲ ἀστρονόμο» αὐτὰ κομμάτια, κατώρθωσε νὰ τὰ διαβάσῃ καὶ νὰ τὰ συναρμολογήσῃ, ἡ φίλη καὶ θαυμαστρία τοῦ Φώσκολου, Κουϊρίνα Μονσέννι, ἡ περίφημη «Donna Gentile» δοσμένη στὸ ἡρακλῆιο αὐτὸ ἔργο, τρία ὀλόκληρα χρόνια! Τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης!

Ἡ ἐργασία τῆς Μονσέννι ἦταν τόσο καλὴ ὥστε σ' αὐτὴν στηρίχτηκαν ὅλες πού ἐπηκολούθησαν, καὶ οἱ ἀριώτερες ἀκόμη, ἐκδόσεις τῶν «Χαρίτων».

Τὸ πρῶτο κίνημα τῆς ψυχῆς ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτη σκέψη γιὰ νὰ γράψῃ τις «Χάριτες» φαίνεται ὅτι ἔδωκαν στὸν Φώσκολο, δύο ἔργα τοῦ περίφημου συγχρόνου του Ἰταλοῦ γλύπτη Κανόβα: «Ἡ Ἀφροδίτη τῶν Μεδίκων» καὶ «Οἱ Χάριτες». Γιὰ τὴν Ἀφροδίτη εἶχε τέτοια λατρεία ὥστε κόντεψε νὰ τρελλαθῆ ἀπὸ τὴ λύπη πού δὲν ἦταν πραγματικὴ γυναίκα. Στὴν φίλη του Ἰσαβέλλα Θεοτόκη ἄλλοτε εἶχε γράψῃ: «πῆγα καὶ ξαναπῆγα, ἐρωτεύτηκα καὶ φίλησα—μὰ κανεὶς νὰ μὴν τὸ μάθει—μάλιστα χάιδεψα τὴ νέα Ἀφροδίτη.» Καὶ γιὰ τὸ σύμπλεγμα τῶν «Χαρίτων» γράφῃ («Ὁ Πέπλος τῶν Χαρίτων») ὅτι θὰ μπορούσε καὶ μόνο αὐτὸ «ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶχαμε καμμιά ἰδέα γιὰ τις Χάριτες—νὰ ἐξυπνήσῃ στὴ φαντασία καὶ στὴν καρδιά τὰ γελαστά ἐκεῖνα ὄραματα καὶ τρυφερά αἰσθήματα πού ἐκφράζονταν μὲ τὴν ἀλληγορία τῶν Θεῶν αὐτῶν».

Ἐμπνευσμένος ὅπ' τὸν Κανόβα, ὁ Φώσκολος ἤθελε, ἀποδίδοντας, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, τὴν ὀφειλή, «νὰ δώσῃ νέα θέματα μὲ τὴν ποιήσῃ του αὐτὴ στοὺς καλλιτέχνες». Ἔτσι ἴσως τὰ καλλιτεχνήματα πού θὰ ἐνέπνεε τὸ ποίημά του νὰ ἐνέπνεαν στὴ σειρά τους καὶ αὐτὰ ἄλλα ποιήματα. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, τὸ γεγονός εἶναι ὅτι μὲ τὸ ποίημα τοῦ ὁ Φώσκολος ἀπέβλεπε σὲ κάποιον σκοπὸ, σὲ πολλοὺς μάλιστα, οἱ ὁποῖοι, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος στὴν «Ποιητικὴ Αἰτία», ἐνωμένοι συμβάλλουν στὸν σπουδαιότερο σκοπὸ τῆς ποιήσεως, τοῦ νὰ διδάσκῃ τέροντας».

«Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, λέγει, («Ποιητικὴ Αἰτία») θέλησε (ὁ ποιητὴς) νὰ ξαναφέρῃ τὴ λυρικὴ τέχνη στὶς ἀρχές της, διεγείροντας μὲ ταχύτητα στὴν καρδιά πολλά καὶ διάφορα συναισθήματα, θερμὰ καὶ εἰλικρινῆ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ἡ ἀληθινὴ καὶ ὠραία ἠθικὴ...» Καὶ προσθέτει λίγο παρακάτω: «Πῆρα τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς ποιήσεως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πού ἐβγαζαν ἀπὸ τις ἀρχαῖες παραδόσεις ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ γνωμικά, τὰ ὁποῖα παρουσίαζαν ὄχι στὴν κρίση τῶν ἀνα-

γνωστῶν, ἀλλὰ στὴ φαντασία καὶ στὴν καρδιά τους».

Ἡ ἠθικὴ δηλαδή ντυμένη μὲ καλλιτεχνικὸ ντύμα, αὐτὸ ἦταν τὸ ποιητικὸ ἰδανικὸ τοῦ Φώσκολου, ἰδανικὸ πού σχεδὸν ὀριστικὰ πιά, καθὼς ξέρουμε, ἔχει χρεωκοπήσῃ σήμερα. Ὁ Φώσκολος ἐντούτοις,—πόσο διαφέρουν οἱ καιροί!—τόσο πιστεῦε στὴν «σκόπιμη» τέχνη, ὥστε θεωροῦσε *μάταια καὶ ταπεινὴ, τὴν ἀνώφελη*. Ἰ' αὐτὸ καὶ δὲν διστάζει νὰ τονίσει ὅτι ἡ «βάση τοῦ ποιήματός του εἶναι *βίαστικὴ*». Ἀναχωρώντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴν, θέλησε ἐκτὸς ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πού εἶπαμε, νὰ εἰδωλοποιήσῃ, καθὼς ἔγραφε στὸν Πενδερόντι, σ' ἓνα ποίημα ὅπου θὰ συνεδύαζε τὸ λυρικὸ μὲ τὸ ἐπικὸ ὕφος «τις ἱστορικὲς καὶ μεταφυσικὲς θεωρίαι γύρω στὶς Χάριτες». Πρόθεση ἀρκετὰ γενικὴ καὶ ἀόριστη, καὶ ὅμως λίγα χρόνια πρὶν, ἦταν ἀκόμη γενικώτερη; ἀφοῦ στὸν Μόντι ἔγραφε ὅτι στὶς Χάριτες «θὰ ὑμνοῦσε ὅλες τις μεταφυσικὲς θεωρίαι γιὰ τὸ ὄραϊον».

Ἀλλὰ δὲν ἦταν αὐτοὶ ὅλοι τοῦ οἱ σκοποὶ. Ἐπέδωκε ἐπὶ πλεον μὲ τὸ ποίημά του τὸ ἐμπνευσμένο-ἀπ' τὴν μυθολογία τὴν ἑλληνικὴ, τὴν ὅσο καμμιά ἄλλη γιὰ τὸν ποιητὴ γόνιμη, (Ἀφιέρωση στὴν Κοντέσσα Ἀλμπιάνου) νὰ συγχρονίσει μὲ «τὸ πνεῦμα καὶ τις ἀπαιτήσεις τῆς νεότερης ἐποχῆς» τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία καὶ ἔτσι ἀναζωογονήσας τὴν, νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ ἓναν βέβαιον θάνατον. Ἀλλ' οὔτε αὐτὴν οὔτε καὶ τις ἄλλες του προθέσεις πραγματοποιήσε, ἀφοῦ τὸ ἔργο του ἔμεινε μισοτελειωμένο. Ἔτσι ὡς τόσο πού τις ἀπῆλθε ἔχουν ἀξία οἱ «Χάριτες» καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ἀξία τους αὐτή;

* * *

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἀμφισβητεῖται ἡ πρωτοτυπία τους, ἡ πρωτοτυπία τους στὴν ἰδέα, ἐννοεῖται, στὴν σύλληψη, καὶ ὄχι στὴν ἔκφραση, πού εἶναι τὸ πῶς ἂν ὄχι καὶ τὸ μόνο σημαντικὸ σ' ἓνα λογοτεχνικὸ ἔργο. «Ὁ συμβολισμὸς τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ὁμορφιάς» μὲ τις θεότητες Χάριτες, συναντᾶται καὶ στὴν «Ὀυρανία» τοῦ Μαντσόνι, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν φαίνεται ὅτι ἐπηρεάστηκε ὁ Φώσκολος, γιατί, λέγει ὁ Μαντσόνι, ἐνῶ τὸ 1808 ὁ Φώσκολος εἶχε ὑπ' ὄψην του νὰ ὑμνήσῃ τις «μεταφυσικὲς μόνον ἰδέαι γιὰ τὸ ὄραϊον» στὸ ἔργο του, ἀργότερα, μετὰ τὸ 1809, ἀφοῦ δηλαδὴ ἔλαβε γνώσιν τῆς «Ὀυρανίας» «ἀπροσδόκητα ἔβαλε στὶς «Χάριτες» τὸν ἱστορικὸ καὶ ἠθικὸ σκοπὸ». Ὡς τόσο τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει σημασία, ὄχι μόνον γιατί, καθὼς εἶπα, τὸ σπουδαιότερο σ' ἓνα λογοτεχνικὸν εἶναι ἡ ἔκφραση, μὰ καὶ γιατί τὴν ποιητικὴν δυνάμει του τὴν ἀναπτύσσει ὁ Φώσκολος ἐκεῖ κυρίως ὅπου περιγράφει τὴ φύση καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν θεῶν.

Πρᾶγματι, στὸ περιγραφικὸ αὐτὸ ποίημα, ὅ,τι καλλίτερο ὑπάρχει εἶναι ἡ ζωγραφικότης τοῦ στίχου, «ἐνὸς στίχου πού τραγουδᾷ, ζωγραφίζει καὶ πετᾷ συγχρόνως» οἱ λαμπρὲς καὶ ἀφθονὲς εἰκόνες, τόσο λαμπρὲς ὥστε ἂν καὶ ἀσύνδετες μεταξὺ των καὶ μὲ τὸ σύνολο τοῦ ποιήματος, νὰ μὴν χάνουν τίποτε ἀπ' τὴν ὁμορφίαν τους. Καὶ ἀλήθεια, γιὰ νὰ χαροῦμε τὴν ὁμορφίαν τῆς παρακάτω εἰκόνας, ἢ μᾶλλον τῶν ἀλλεπάλληλων

εικόνων, είναι ανάγκη νὰ συνδέωνται μεταξύ των καὶ μὲ το σύνολο τοῦ ποιήματος;

« Ἡ Φλώρα ("Ὑμνος Γ"), σύμφωνα μὲ τὸ τραγούδι που ἀκούε, ζωγράφιζε με τὸ βλέποντι. Ἀνακατέψε, μυρωμένη θεα, τριανταφυλλένιες κλωστές. Στὴ μεση τοῦ πέπλου ὡς χορευτὴ τοιμηρὴ καὶ ἀς τραγουσοῦ ἡ Νεοτὴς ἀναμεισθὰ στὸ χορὸ των ελλιπῶν τῆς. Χτυπᾷ συχνὰ ὁ καιρὸς μιὰ παλιά λύρα καὶ ἡ χορευτριά κατεβαίνει ἕνα ὕψωμα πὺν κανεὶς δὲν τὸ ἀνεβαίνει πιά. Οἱ Χάριτες σηκώνουν λουλουδία στὰ πόδια τῆς γιὰ νὰ στολίσουν τὰ στεφάνια τῆς. Κι' ὅταν σ' ἀφήσουν τὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ χάσῃς τ' ὄνομά σου, θὰ ζοῦν τ' ἀνθὴ ἐκεῖνα, ὡ Νεοτὴ, καὶ γυρῶ στὸ μνήμα θὰ βγάλουν ἀκόμη εὐωδία... Ἀπὸ ἕνα μυρτένιο ὄσος βγαίνουν τριγυρίζοντας ἀνάμεσα στὶς σκιές καὶ τὶς ἀχτίδες δυο τρυγονία, μουρμουρίζοντας μὲ τὰ φίλιά τους. Τὰ κοιτάζει κρυμμένο ἕνα ἀηδόνι σιωπηλό, τ' ἀκούει, κι' ἐπειτα τραγουδᾷ ὑμναίους. Ἐκεῖνα φεύγουν ντροπαλά στο δάσος... ».

« Ἡ Ἴρις κατέβηκε ἀνάμεσα στοὺς ζέφυρους ὄχι λιγώτερο ἐρωτευμένη γιὰ τὸ ἔργο. Μάζευε ἀπὸ ψηλά τὰ πλανώμενα λιμπερά συννεφα, πὺν συναγωνίζονταν σὲ χρώματα, καὶ τᾶρριχνε στὸν ἐργαλειὸ τῆς Φλώρας γιὰ νὰ στολίσῃ τὸν πέπλο. Ὅτε τὰ χερσὶ τῆς Φλώρας μετέβαλαν πολλὰ χρώματα σὲ γέλοιο, εὐωδία καὶ σὲ χίλια πρόσωπα. Σὺ Ψυχὴ, καθόσουν λέγοντας συχνὰ στὴν καρδιά σου, δίχως ν' ἀνοίγῃς τὸ στόμα: « Ἀχ! ποσὲς χαρὲς ὑποσχεταὶ καὶ στέλνει δάκρυα ὁ ἐρωτᾶς! » Ὁ λυρικός τόνος—τὸ βλέπουμε ἀπ' τὴν τελευταία φράση τοῦ κημματιοῦ αὐτοῦ,—δὲν λείπει ἀπ' τὶς « Χάριτες ». Ἀλλ' εἶναι σπανιώτατος. Δυὸ—τρὲς φορές μόλις συναντάται καὶ ποτε τόσο ἀμεσοῦ ὅσο στοὺς νεώτερους λυρικούς. « Ἀχ! δίχως δάκρυα ὁ ἄνθρωπος δε βλέπει τὴ θεία ομορφιά ». Καὶ ἀμεσώτερος ἀκόμη στὸ τέλος τοῦ 1^{ου}. Ὑμνου (καὶ τοῦ ποιήματος): « Δόστε εὐτυχημένες ἡμέρες σ' ἐκεῖνη πὺν μόνη ἀφ' ὅτου ἀνθίζαν εὐτυχέστερα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου, μ' ἔκαψε ἡ θεία μ' ἀθάνατη ἀγάπη. Μόνη ζεῖ στὴν καρδιά μου, γλυκεῖα φροντίδα. Μόνη μυστικά θὰ λύσῃ τὰ μαλλιά πάνου στὸν ταφο μου, ὅταν στὴν ξενιτειά ἡ τύχη δὲν καθορίζει μνήμα ».

Θὰ ἦταν ἀδίκον νὰ κριθοῦν οἱ « Χάριτες » ἔτσι ὅπως τὶς ἀφήκε ὁ Φωσκολος. Μ' ὅλα τὰ σχόλια καὶ μ' ὅλη τὴ συναρμολόγησή των, παραμένουν ἕνα ἐργον ἀσύνδετο, σκοτεινὸ, χαῶδες. Ὡς τόσο ἀπ' τοὺς πίνακες τῶν περιεχομένων πὺν βρέθηκαν στὰ χειρόγραφα του, φαίνεται καθαρὴ ἡ πρόθεσή του : ἠθελε νὰ γράψῃ ἕνα μακρᾶς πνοῆς ἐπικό μυθολογικὸ ποίημα μὲ ἠθικοφιλοσοφικὴ χροια τὴν ὁποῖαν θὰ ἐξέφραζε ἀλληγορικά. Το ποιητικὸ αὐτὸ εἶδος εἶναι ἀπὸ τὰ συνηθέστερα καὶ τὰ χαρακτηριστικώτερα στὴν ἰταλικὴ καὶ τὴν λατινικὴ λογοτεχνία. Καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἀντιπροσωπεύθηκε καὶ στὶς δυὸ λογοτεχνίες μὲ ἀξιολογώτατα ἐργα.

Ἀλλ' ὁ τυπος τοῦ ἀντικεῖται στὴ φύση τοῦ λυρισμοῦ, στὴν μόνη δηλαδή γιὰ μᾶς πιά σήμερον, ἐλληνικὴ ποιησῃ.

Π.

Χ. Ἀντωνάτου : Λασκαράτου, « Ἀυτοβιογραφία »

Ὁ φίλος κ. Ἀντωνᾶτος κυκλοφόρησε τελευταία τὴν « Ἀυτοβιογραφία » τοῦ Λασκαράτου μεταφρασμένη ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ χειρόγραφο, πὺν ὁ ποιητὴς εἶχε χαρίσει στὸν ἄγγλο συνταγματάρχῃ Wittingham. Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Λασκαράτου, ἀγνωστο ὡς τώρα στὸ πολὺ ἑλληνικὸ κοινὸ (εἶταν πρωτίτερα σὲ πλεῖον κύκλον γνωστὸ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ H. Pernot) εἶναι ἐξαιρετικὰ πολύτιμον γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ιδιόρρυθμοῦ αὐτοῦ σατυρικοῦ καὶ γιὰ τὴ γνώση τῶσων λεπτομερειῶν σχετικῶν μὲ τὸν παλαιότερον πολιτισμὸ τῶν Ἐφτά Νησιῶν.

Στὴ μετάφραση ὁ κ. Ἀντωνᾶτος προσπάθησε πολὺ, μαζί μὲ τὴν πιστὴ ἔννοια τοῦ κειμένου, νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὸ ὕφος καὶ τοὺς ἰδιοτισμοὺς ἀκόμα τοῦ Λασκαράτου. Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ πέτυχε ἀρκετὰ, ὅσο εἶταν δυνατό νὰ πιτύχῃ ἡ μίμηση ἑνὸς τόσο πρωτότυπου συγγραφέα. Ἐπίσης ὁ κ. Ἀντωνᾶτος μὲ τὶς ὑποσημειώσεις καὶ μὲ τὸν πρόλογόν του μᾶς ἔκαμε καταλεπτά πολλὰ δυσκολοῦτητα χωρὶα τοῦ ἔργου.

Κι αὐτὰ ὅσο γιὰ τὰ καλὰ τῆς ἐργασίας τοῦ μεταφραστῆ. Ὑπάρχουν ὅμως μερικὲς ἐλλείψεις, οἱ ἐξῆς : 1) ὁ κ. Ἀντωνᾶτος δὲν μᾶς δίνει, ὅπως ἔπρεπε, μιὰ λεπτομερῆ ἱστορία καὶ περιγραφή τοῦ ἰταλικοῦ αὐτοῦ γραφοῦ τοῦ ποιητῆ—κ' εἶναι μάλιστα ἕνα χειρόγραφο μὲ πολὺ μεγάλη ἱστορία!—καὶ 2) Στὴν ἐκδοσὴ τῆς μεγάλης αὐτῆς « Ἀυτοβιογραφίας » ἔπρεπε νὰ περιληφθῇ καὶ μιὰ συντομώτερον αὐτοβιογραφία, γραμμὴν ἑλληνικά, πὺν τὴν εἶχε κι αὐτὴ ὑπ' ὄψη τοῦ ὁ Legrand. (Ὁ κ. Ἀντωνᾶτος, στὸν ὁποῖον ἔκμα αὐτὲς τὶς δύο παρατηρήσεις, μὸν ἀπάντησε πως τοῦ εἶταν ἀδύνατον νὰ ἐκδώσῃ μαζί καὶ τὴ σύντομον αὐτοβιογραφία, γιὰτὶ δὲν εἶχε ἀκόμη τότε τὸ χειρόγραφο στὰ χερσὶα του. Ἐλπίζω πως στὴ δευτέρῃ ἐκδοσῃ θὰ ἀποφύγῃ τὶς δύο αὐτὲς μικρὲς ἐλλείψεις).

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κ. Ἀντωνᾶτος ἐτοιμάζει γενικὴ ἐκδοσὴ τοῦ ἐκδομένου κι ἀνέκδοτου ἔργου τοῦ Λασκαράτου. Ἐχει συγκεντρώσει ὅτι κατάρθωσε νὰ βρῇ χειρόγραφο (ἐπιστολές, τραγούδια, ἀρθρα) εἴτε ἀπὸ ἄλλους, εἴτε κι ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τοῦ ποιητῆ, πὺν τόσο πρόθυμα κι' εὐγενεὰ τὸν βοήθησε. Ἐχει ἐπίσης συγκεντρώσει ἀρκετὸ ὕλικὸ δημοσιευμένο σὲ περιοδικὰ κι' ἐφημερίδες δικῆς μας καὶ ξένες, ἀγνωστο κι' αὐτὸ στοὺς πολλοὺς. Εἶναι ἀποφασισμένος νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ τὸ ὕλικὸ ὅλον, χωρὶς νὰ λογαριάσῃ κόπους καὶ δαπάνες. Εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη καὶ φιλότιμη προσπάθεια, πὺν ἀξίζει τὴν ὑποστήριξη τοῦ μορφωμένου κόσμου, γιὰτὶ ἔτσι μονάχα ὁ Λασκαράτος θὰ γίνῃ γνωστὸς ἔξω ἀπὸ τὰ στενά ὄρια τῆς Ἑπτανήσου.

Δ. Ζ.

Ἐλάβομεν καὶ τὰ ἐξῆς βιβλία:

Μ. ΒΙΣΑΝΘΗ: « Τὰ Θανατερά Νευρόσπαοτα » (διηγήματα μὲ πρόλογον). Ἐκδοτ. Ἑταιρ. « Ἑλλ. Τέχνη » Ἀ. Δαμιανοῦ—Σικάγο.